

jaar verslag 1997 molen de jonge hendrik te den andel

door martin e. van doornik
vrijwillig molenaar
westernieland (gr.)

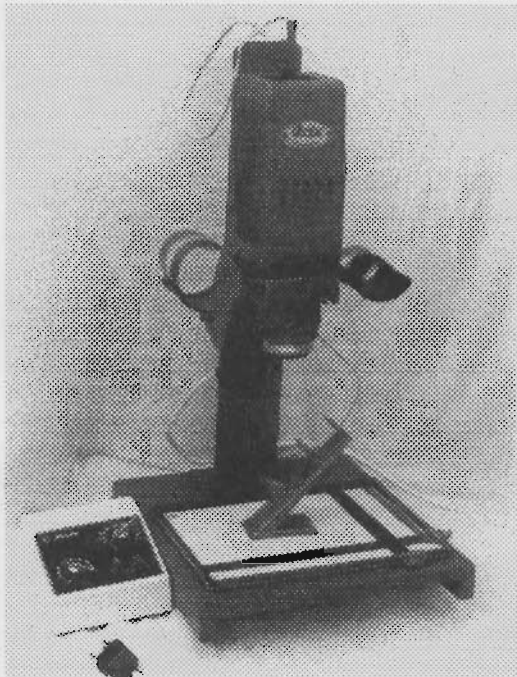
Voorwoord

Voor de vijfde maal ligt hier voor u het nieuwe jaarverslag 1997 van molen „De Jonge Hendrik” te Den Andel. Het is een jaar met wat minder bezoekers op de molen, minder bijzonderheden, gebeurtenissen en dergelijke dan tijdens het voorgaande jaar 1996. Voor het schrijven van dit verslag is er wederom gebruik gemaakt van eigen computer. Tijdens het verslagjaar 1997 is mijn computer uitgebreid met een inkjet kleurenprinter, een CD-ROM speler en een flatbedscanner. Zo ben ik lekker onafhankelijk van gebruik van derden elders. Maar kort daarna heb ik met veel tegenslagen te maken gehad met mijn computer. De monitor en het 386 SX-processorstation gaven kort na elkaar de geest na een ouderdom van ruim 3 jaar. Het betekende voor mij een flinke teleurstelling en op een nieuwe computer moest lang gewacht worden. Na een investering met de lieve som van f 1360,- is alles pas in februari 1999 weer operationeel.

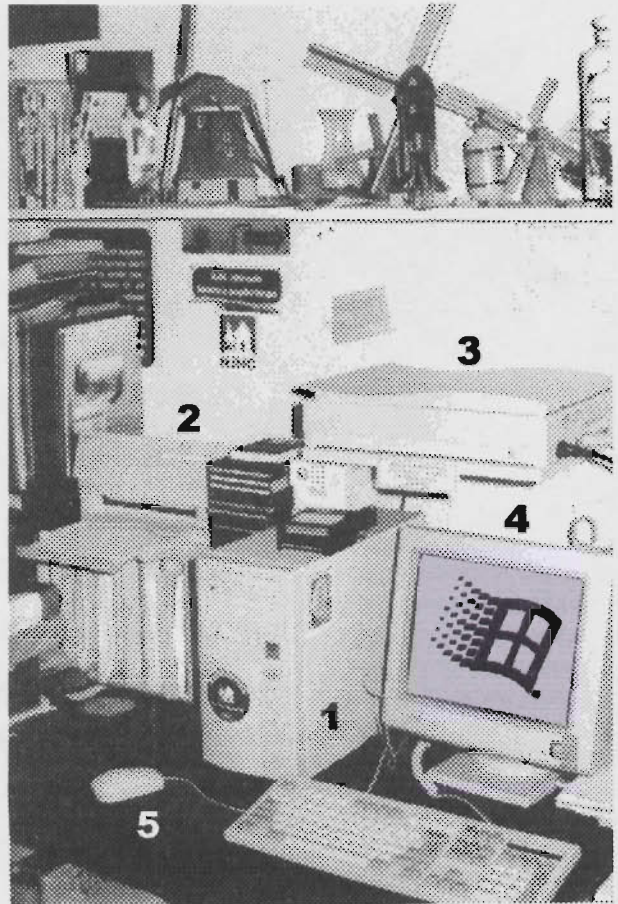
Wat wil je, compleet met Windows 98 en het zelf erbij geïnstalleerde grafische programma's Aldus Page-Maker versie 5.0 en 6.5! Zo is dit jaarverslag uit de nieuwe computer gerold, evenals de omslag, welke nu mét kleur is uitgevoerd.

Gedurende het jaar 1998 heb ik regelmatig met ernstige familieomstandigheden te maken gehad, zodat mijn werk aan het nieuwe jaarverslag in mate tekort is geschoten. Gewoonlijk wil ik het werk graag vóór 31 december van elk verslagjaar klaar hebben. Het is er dus niet van gekomen.

Voor het eerst sinds jaren zijn er in dit verslag, zoals al gezegd, minder bijzondere dingen gebeurd en het aantal draaiuren en bezoekers vertoont een licht

Met m'n vaders vergrotingsapparaat „Liesegang” uit 1948, zijn vrijwel alle zwart-wit foto's in dit jaarverslag afgedrukt.

De „geboorteplaats” van dit jaarverslag in mijn hobbykamer. Op de plank erboven enkele zelfgemaakte molenmodellen, waarvan het rechter exemplaar uit 1965 dateert.

1. Pentium II-processor; 2. HP-printer; 3. Mustek-flatbedscanner; 4. Compaq 14" monitor; 5. muis (linkshandig) gekocht in Kraków.

dalende lijn. Ook zijn er minder spectaculaire onderhoudsklussen gedaan en de molenmaker is zelfs voor het eerst sinds jaren gedurende het verslagjaar niet op „De Jonge Hendrik” geweest. U zou denken: „Geen molenmaker, dan is het wel goed met de molen gegaan”. Dat is echter onjuist, wat u straks tijdens het lezen van dit verslag kunt ontdekken.

Er moet nog altijd veel met de molen gebeuren, vooral de staat van het gevlucht ging wat achteruit en dat kan ik hetzelfde vertellen van nog enkele andere molenonderdelen, waarover later zal blijken. Aan één belangrijke zaak kan niet getornd worden: „De Jonge Hendrik” is gedurende het hele verslagjaar maal- en draaivaardig gebleven!

Het spreekt voor zich dat de molen een *upgrading* hard nodig heeft. Gelukkig heeft de eigenaar, de Molenstichting Winsum mij meegedeeld, dat de molen tijdens het komende jaar, in 1999 dus, aangepakt zal worden. Een reden te meer om met brandende nieuwsgierigheid op het volgende jaarverslag van 1998 te wachten....

Westernieland (Gr.), 20 maart 1999

Martin E. van Doornik,

vrijwillig molenaar van koren- en pelmolen
„De Jonge Hendrik”.

LET OP!

**Dit jaarverslag is
geprint met een
inkjet-printer. U wordt
daarom vriendelijk ver-
zocht met droge handen te
gaan lezen en het tegelij-
kertijd drinken van koffie
of thee e.d. liefst te ver-
mijden. Dank u!**

Colofon

Gezet op: Pentium II processor 3.2 GB met 16X CD-ROM speler en Compaq 14" monitor

Programma: Windows 98 met Aldus PageMaker 5.0 en Adobe Pagemaker 6.5

Foto's gescand op: Mustek 600 II CD flatbedscanner

Lettertypen (fonts): Poster Bodini (omslag), Impact (de koppen) Gill Sans (de inleidende teksten) en Times (overig tekst). De computer bevat maar liefst 5.000 soorten fonts!

Cartoons geselecteerd uit: Art Profile en Clip Art Cartoons op CD-ROM

Afgedrukt op: Hewlett Packard 400 Deskjet printer

Papier: 120 grams Oxford houtvrij offset

Bindwerk: Stadsdrukkerij Groningen

Oplage: 6 exemplaren, waarvan 5 exemplaren verzonden naar:

Molenstichting Winsum te Winsum (Gr.)

Vereniging Vrienden van de Groninger Molens te Groningen

Stichting De Groninger Molen te Groningen

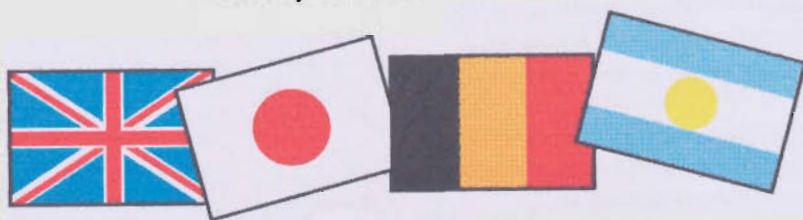
De Hollandsche Molen, vereniging tot behoud van molens in Nederland te Amsterdam

Het Gilde van Vrijwillige Molenaars te Huizen (NH).

20 maart 1999

Bezoekers op de molen

Een molen kan zich, buiten de financiële toezeggingen van de eigenaar om, in dit geval een molenstichting, vrijwel moeilijk redden zonder extra geldelijke bronnen in de molen zelf. Die broodnodige inkomsten bestaan uit een zogenaamd „molenpotje” en uit opbrengsten van het meelverkoop. Daar zorgen de bezoekers in de molen voor, waarvoor onze hartelijke dank!

Onze molen „De Jonge Hendrik” (hierna te noemen: DJH) kon in het verslagjaar 494 bezoekers verwelkomen. Dat is jammer genoeg een daling vergeleken met het voorgaande jaar (546 bezoekers). Niet meegerekend zijn de mensen die alleen naar de molen zijn gekomen om hier meelproducten te kopen.

Evenredig aan het iets kleinere aantal bezoekers is de hoeveelheid buitenlanders (98) wat afgenomen ten opzichte van 1996 (114), daarentegen is het aantal nationaliteiten groter geworden. Dat zijn er 20 in plaats van 16 vorig jaar. Met het aantal personen tussen de haakjes zijn de volgende landen in volgorde uit het gastenboek hieronder vermeld:

- Nieuw-Zeeland (10), Japan (1), Indonesië (1), Syrië (2), België (9), Frankrijk (9), Canada (3), Engeland (4), Duitsland (12), Litouwen (3), Zwitserland (4), Sri Lanka (8), Brazilië (2), Rusland (3), Argentinië (5), Denemarken (4), Noorwegen (3), Australië (7), Ver. Staten (5) en Italië (4).

Onder de bezoekers zijn er uiteraard beroepsmolenaars en collega-vrijwilli-

gers langs geweest. Op 18 januari is Derk Jan Tinga van de molen „De Vier Winden” te Pieterburen met zijn vrouw Jeannette Reinders langs geweest. Hij is tevens voor mij de contactpersoon van de eigenaar van DJH, de Molenstichting Winsum, in welke gemeente onze molen is gelegen. Daarnaast is hij nog op 9 en 13 september op DJH geweest. Op de Groninger Molendag op 14 juni hebben molenaars Cees Nootboom en Siemen Jager van „’t Lam” te Woudsend, Jan Rossing van „De Sterrenberg” te Nijeveen, Robbert Verkerk van „Luctor et Emergo” te Rijkevoort en Marck Dwarswaard van de „Aalster Molen” te Waalre (op die molen heb ik in 1987 de bovenas opgemeten voor het Gilde-Informatieboekje XXII) hun namen in het gastenboek geschreven.

Op 3 augustus ontving de molen bezoek van niet minder dan de bekende Duitse molenaar Theodor Steenblock uit Spetzerfehn met zijn vrouw Hanna en hun zoon Heyo. Theodor is de man van wie ik in 1983 het graanmalen en het billen van molenstenen heb geleerd. Ik ken hem al 16 jaar. Daarbij liet ik de maalstenen even meedraaien, zodat hij de werking ervan kon beluisteren. „Sehr gut”, was zijn commentaar. De nieuwe maalstenen heb ik namelijk in februari 1992 zelf geïnstalleerd. Op 4 oktober bracht J.F. Gerkes, vrijwilliger van de „Germania” te Thesinge hier bezoek. De beroepsmolenaar H. Bökkers van molen „De Ooievaar” te Terwolde kwam op 6 december met zijn zoon onze molen bekijken. Hun belangstelling ging vooral uit naar het wicksysteem van DJH. En als laatste kwam vrijwilliger Harm Ydo Hilberdink van krijtmolen „d’Admiraal” te Buiksloot op dezelfde dag langs. Hij is door niet minder dan Bernard Dijk op molen „De Onderneming” in Vierhuizen opgeleid. Op die molen heb ik vroeger ook les gehad.

Het is van belang dat je op bepaalde feestdagen je molen ook moet draaien

en openstellen voor het publiek. DJH trok op de Tweede Paasdag, 31 maart van het verslagjaar welgeteld 41 bezoekers en de Hemelvaartsdag op 8 mei 37 bezoekers. Maandag 19 mei was de Tweede Pinksterdag met 34 gasten. Je bent echt 'n kip met gouden eieren aan het slachten als je op zulke dagen niet op de molen draait!

De *Nationale Molendag* op 10 mei bracht 68 belangstellenden binnen de molendeuren, terwijl de *Groninger Molendag* van 14 juni 37 mensen naar de molen trok.

„De Jonge Hendrik” had tijdens de *Open Monumentendag* op 13 september belangstelling gekregen van slechts 13 mensen. Daarbij ging ik wat vroegtijdig naar huis, want nog maar een paar dagen eerder heb ik een kleine hartoperatie ondergaan en ik nog onvoldoende aangesterkt was. Zoals gewoonlijk kwamen de familieleden van wijlen molenaar Tidde Muda ongeveer iedere twee weken bij de molen langs.

Net als in het vorige verslagjaar 1996 waren er geen problemen ten aanzien van veiligheid voor de bezoekers op de molen en niemand heeft daar een sigaret of ander rookwaar op te hoeven steken of te doven. Daartoe zijn er op alle, voor bezoekers opengestelde, zolders borden met „Niet roken” in vijf talen aanwezig. Maar helaas, voor het eerst in mijn bestaan als vrijwillig molenaar heb ik maar liefst twee keer achter elkaar met ongewenste bezoekers te maken gehad. Op 8 en 10 december 1997 is er ingebroken in DJH. In het raam aan de achterzijde (noordzijde) zat een katteluikje van de inmiddels verdwenen molenkat Wiekje. Via dit luikje kon men het raam vanbinnenuit openen om zich daar toegang te verschaffen. Kennelijk zijn het kinderen op „avontuur” geweest, want ik heb zowel op de begane grond en op de tweede zolder vijf gebruikte waxine-lichtjes, wat verbrande lucifers en papierresten aangetroffen.

alsmede sigarettenpeukjes. Er is dus hier stiekem vuurtje gespeeld, láát staan op de houten vloer van de tweede zolder!

Er is aangifte gedaan bij de politie maar naast wat extra patrouilleren, kon men niet meer uitrichten. Wel zijn de omwonenden gevraagd wat meer te letten op verdachte bewegingen rondom de molen. Het betekende voor mij wel vier slapeloze nachten, waarbij een stenen onderchtkant met een puntdak in mijn nachtelijke gedachten in beeld kwam.... Het liep goed af, het was een dubbeltje op zijn kant. Inmiddels is het raam met schroeven in het kozijn vastgezet.

Op Oudejaarsdag zijn er voor de laatste keer in het verslagjaar 6 bezoekers in de molen geweest.

In alle molens geldt altijd een streng rookverbod!

Datum: 10 december 1997

Beste buurtgenoten,

Afgelopen maandag- en woensdagavond zijn er in molen „De Jonge Hendrik”, zowel op de tweede verdieping als op de begane grond, gebruikte waxine-lichtjes, lucifers, sigarette-peukjes, en stukjes verbrand papier aangetroffen.

Vanwege het grote risico van een allesverwoestende brand, zo'n molen trekt n.l. als een schoorsteen, is inmiddels aangifte bij de politie gedaan. Deze heeft toegezegd extra te patrouilleren.

Dit zijn echter maar momentopnamen en daarom vragen wij de buurtgenoten van „De Jonge Hendrik” attent te zijn op ongewenst bezoek en hierdoor mee te helpen aan het behoud van dit prachtige, onvervangbare en ontzettend dure monument.

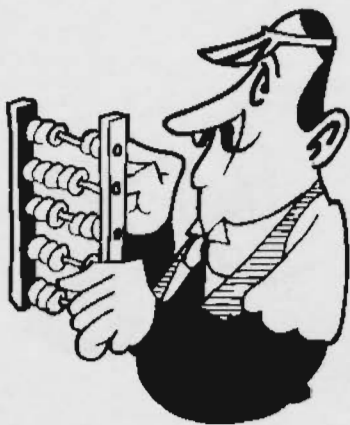
Bedankt alvast voor uw moeite!

De Molenstichting Winsum en de molenaar.

De brief die in de omgeving is verspreid, naar aanleiding van de „inbraken” in de molen.

Aantal draaiuren

De lezer van dit jaarverslag wil ook graag meer weten over de cijfers en statistieken wat er in de Nederlandse molenwereld omgaat. Het aantal draaiuren is daar een voorbeeld van.

.... tellen van het aantal draaiuren ....

Het aantal draaiuren, waarmee DJH daadwerkelijk heeft gedraaid, bedroeg in het verslagjaar 178, wat nog maar weinig minder is dan het voorgaande jaar (181¼ uren), een verschil van slechts 3 uur en een kwartier.... De reden is dat ik in februari ziek in bed lag (infectie aan de luchtwegen) en ik de hele maand september amper in de molen ben geweest, omdat ik in het ziekenhuis lag wegens hartklachten.

Per saldo na aftrek van de absente perioden zijn er in feite wel méér uren gedraaid.... Het jaar 1997 kende daarbij ook nogal wat windstille dagen, waardoor ik niet naar de molen hoefde te gaan.

Dit aantal van 178 uren zijn ongelijk verdeeld over de 55 draaidagen gedurende het verslagjaar, wat neerkomt op gemiddeld 3¼ uur per draaidag. Toch zo gek nog niet.

Daarnaast ben ik nog 34 dagen op de molen geweest, waarbij er niet gedraaid is, om daar bijvoorbeeld diverse klussen te verrichten, met in totaal 34¼ „stille” uren.

De molen en het weer

6

Terugblikkend op het aantal van 55 draaidagen (65 in 1996) in het verslagjaar is daarvan een gemiddelde berekend, wat neerkomt op Beaufort 4,9 per draaidag. Dat is wat minder dan Bft. 5,15 in het jaar daarvoor, maar nog altijd meer dan in 1995 (Bft. 4,64). Men kan nog wel van een goed winderig jaar spreken.

Het begin van het jaar 1997 had een strenge winter (Elfstedentocht op 4 januari!), met twee weken later weer temperaturen van boven de 0° C, met daarna druilerige regenperioden tot in de maand februari, die daarna voor de helft zonnig was. Er is helemaal geen sneeuw geweest.

De maanden maart en april waren vrij zacht te noemen met afwisselende weertypen. Van mei tot en met augustus was het zelfs erg warm te noemen.

De zomer van 1997 kan tot de warmste zomers van de 20e eeuw gerekend worden. Vooral augustus was met rond 30° C en weinig wind ondraaglijk heet te noemen. Op 7 juni en 25 augustus was er sprake van noodweer met onweer en windstoten. Vooral op die 7e juni was er schade in het midden van ons land, maar hier op DJH in het noorden van Groningen kon er gewoon doorgang vinden met het draaien zonder problemen, wel was ik uiteraard op m'n hoede met dit weer.

De maand september bracht eindelijk verkoeling, maar omdat ik in die tijd in het ziekenhuis lag, was er niet veel gedraaid. Oktober was erg gevarieerd wat het weer betrof. De eerst helft was nat te noemen met ongeveer 15° C, op de 18e van de maand was het met 22° C warm te noemen, om daarna snel te kelderen naar koude vries-temperaturen met snijdende noordoostenwind op 20 en 21 oktober, wat vorstschade heeft betekend voor veel aardappelboeren. Ik was die tijd een fietstocht aan het maken in mijn geboortestreek 't Gooi.... in warme winterkleding!

Op iedere dag, dat er met de molen is gedraaid, worden de windkrachten op schaal van Beaufort altijd genoteerd, zodat men een globaal beeld krijgt wat het jaargemiddeld is aan windkrachten hier dichtbij de Groninger Waddenkust.

Tot aan het Oudejaar was het weer typsich herfstachtig, en nog te zacht voor die tijd van het jaar. Zo zacht, dat er zelfs rond Sinterklaas, aan sommige bomen nog blad hing. Op de najaarsdagen, dat er met de molen gedraaid was, heeft het vaak geregend. Zaterdag 29 november was het weer zeer heilig met een zodanig hoge vochtigheidsgraad, dat er waterdruppels van metalen molenonderdelen in het interieur afdropen, zoals van de bovenas. Natte vloeren waren het gevolg. Op donderdag 11 december heb ik nog met de molen gekruid, zonder dat ik mijn jas aan had!

Toen er vuurwerk was afgestoken, was het nog amper onder 10° C. Een jaar geleden in dezelfde periode heeft het hard gevoren, zodat er geschaatst kon worden. Er is niet eens sneeuw gevallen aan het eind van het verslagjaar.

Het nevenstaande tabelletje geeft de windrichtingen aan met ernaast de cijfertjes voor het aantal draaidagen gedurende het jaar 1997.

Er hebben zich in het verslagjaar geen langdurige perioden plaatsgevonden, waarbij de wind steeds uit dezelfde hoek waaide, zoals het wel in de zomer van het vorige jaar gebeurde met noordwestenwind.

W	5	N	2
WNW	5	NNO	3
NW	3	NO	2
NNW	2	ONO	3
O	-	Z	3
OZO	1	ZZW	1
ZO	6	ZW	14
ZZO	1	WZW	2

Afb. 1. Tabelletje met de windrichtingen gedurende het verslagjaar met het aantal draaidagen.

Storm op de molen

Net als in het vorige jaar vielen er geen stormgevaaren te noteren, hoger dan Beaufort 9 zijn wij in het verslagjaar niet tegengekomen.

Omdat de buitenroede van de molen in slechte staat verkeerde, mag er hier niet boven Bft. 8½ gedraaid worden.

Op woensdag 19 februari 1997 was er Bft. 8 met wind stoten tot Bft. 9, zodat ik om kwart voor negen 's avonds naar DJH moest om daar twee velden krimpand te kruien. Het was niet geheel bewolkt en de harde wind kwam uit de ZZW-richting.

Zes dagen daarna, op 25 februari, was er ook storm met Bft. 9 uit ZW. Ik kwam net op de fiets van mijn werk en ging langs de molen om daar te controleren en alles kon in orde worden bevonden.

Op vrijdag 28 maart is er 3 meter Dekker-bepalingen van de binnenroede, vlakbij de askop, door een krachtige wind uit WNW met Bft. 8 afgewaaid. De schade kon reeds de volgende dag door mij in eigen beheer hersteld worden. Enkele onvermijdelijke deuken in de aluminiumplaten vormen daar als herinneringen nog aan.

Op zaterdag 5 april is er nog wel gedraaid op de westenwind Beaufort 7, maar toen de wind aanzwol tot Bft. 8, is er vroegtijdig gevangen.

De in onze molenwereld veel besproken „7e juni” is aan hier voorbij gegaan zonder problemen, wat dus niet zo vermeldenswaard is.

Niet in de zin van van een stormweer, maar er was een zware wolkbreuk met onweer, welke op 14 juni plaats heeft gevonden. Toen ik hoorde donderen, ging ik snel vangen om de onderste roede aan de kabel aan te sluiten. Maar ik had geen regenkleiding bij

me, zodat ik in 'n mum van tijd totaal kletsnat werd op de stelling! Gelukkig had ik in de molen een droge overall hangen die ik aantrok met alleen met m'n onderbroekje binnen nog aan. Zodoende werden m'n natte kleren aan een achterzoomlat vastgemaakt, om ze te kunnen drogen tijdens het draaien met Bft. 6½, zodra het onweer voorbij was. Een kostelijk gezicht, maar het hielp wel!

Op maandag 25 augustus moest ik de molen van zuid naar west kruien in verband met opkomende onweersbuien, gepaard gaande met windstoten. De bliksemafleiderkabel, die ik niet losgemaakt had, kruidde gewoon mee. Het onweerde al boven de molen voor ik klaar was. Kletsnat ging ik weer naar huis.

Op de *Open Monumentendag* van zaterdag 13 september was er wat risico met geleidelijk opkomende harde wind. Begonnen werd er met draaien bij Bft. 4 vanuit het westen, vóór 14.00 uur waaide het al met Bft. 8. Omdat het te riskant was om verder te draaien, is er met de molen gestopt, waarna ik vroegtijdig huiswaarts ging.

Donderdag 2 oktober was er Beaufort 8½ uit WNW. Met het gevlucht nog in de rouwstand op het zuidwesten (wegens overlijden van Piet van der Veen, poldermolenaar op „De Jonge Held” te Slaperstil) was er die dag naar WNW gekruid, om het stormgevaar te bezweren. Nadat de schuinstaande onderste wiek aan de ketting vast is gemaakt, kon er met een gerust hart de molendeur dichtgetrokken worden. Dat was het laatste „storm-incident” van 1997.

Gedurende het verslagjaar heeft er zich maar één foutje op het gebied van veiligheid op de molen plaatsgevonden, wat eigenlijk niet had mogen gebeuren. En ik geef het toe, dat dit allemaal door mijn eigen stomme schuld is gebeurd.

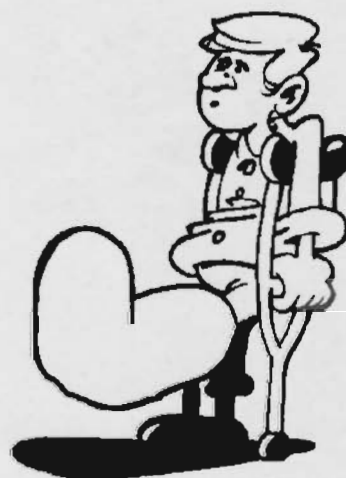
De draaidag op zaterdag 31 mei 1997 begon met zwakke wind, dat het gevlucht vaak stilstond. Zo ook ging ik op een bepaalde moment op een hoek van de stellingbalie zitten, pal voor de staande buitenroede. Er zat nog geen anderhalve meter ruimte tussen mij en de roede en de vang hing nog in het korte sabelijzer. Omdat deze roede in slechte staat verkeerde, was ik hem vanuit mijn positie, met mijn kin tussen duim en wijsvinger, aan het bestuderen, hoe ik me kon voorstellen als de molenmaker hem later gaat verwijderen.

Mijn aandachtige blikken dwaalden langzaam af over de heklatten naar beneden, maar ook langzamerhand naar rechts.... het gevlucht kwam opeens in beweging! De wind wakkerde zeer snel aan tot Beaufort 5 ONO en de molen liep 70 enden. Stom van me, ik had de vang op moeten leggen, want nu zat ik gevangen in een klein driehoekje tussen het gevlucht en de hoek van de stellingbalie.

De ruimte onder de draaiende wieken was zelfs nog te laag om eronderdoor te kruipen. Zo zat ik drie kwartier lang vast en niemand in de buurt om te roepen. Gelukkig kwam Paulus Frumeau, de eigenaar van Tiddo Muda's molenaarswoning, aanrijden, maar omdat ik aan de noordoostzijde zat, kon hij me niet zien, ook niet na hard schreeuwen. Met veel kracht gooide ik de voor me liggende roedeketting kletterend naar beneden, zodat zijn aandacht wél getrokken is. Ik gebaarde wild of hij meteen naar boven moest komen. Toen Paulus eenmaal op de stelling verscheen, legde ik hem mijn hachelijke situatie uit en met duidelijke instructies kon

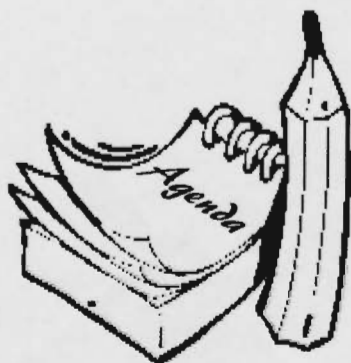
Ongevallen op molens, waarbij eventueel menselijk letsel valt te betreuren, zijn nooit prettig om te horen. De veiligheid staat bij molenaars immers veel hoger in de vaandel dan vroeger, maar toch eigen fouten maken kunnen soms zelfs onvermijdelijk zijn....

ik hem vertellen hoe hij de vang kon bedienen. Dat heeft hij Tiddo Muda vroeger ook vaak zien doen. Volgens „voorschrift” kwam het wiekenkruis netjes tot stilstand en met trillende benen kon ik beneden weer vaste grond onder me voelen. In de rest van het verslagjaar hebben er zich geen verdere voorvallen plaatsgevonden.

Andere molenactiviteiten buiten „De Jonge Hendrik”

In het verslagjaar is redelijk veel gedaan aan activiteiten op molenverenigingsniveau. Ik ben lid of donateur van wel tien molenorganisaties. Daarnaast waren er enkele activiteiten met betrekking op molens, welke niet op basis van een molenvereniging of dergelijke hebben plaatsgevonden.

Het blad „De Schakel” is een maandelijks verschijnend tijdschriftje voor de inwoners van de voormalige gemeente Baflo, die vijf dorpen omvat waaronder Den Andel. Daarin stond er een artikel van de huidige gemeente Winsum, waarin men wordt uitgenodigd voor spreekavonden met het gemeentebestuur dat in verband met het „dorp-skern-bezoek” Den Andel zal aandoen. Dergelijke avonden worden verdeeld over het jaar bij toerbeurt in verschillende dorpen binnen de gemeente gehouden, waarin bewoners bepaalde zaken of (on)genoegen kenbaar aan de gemeente kunnen maken.

Zo ook op donderdag 20 februari 1997 in het dorps-huis „Op Streek” te Den Andel. Voorwaarde is wel dat deze wensen niterlijk twee weken schriftelijk van te voren aan de gemeente verzonden moesten worden, zodat de kwesties tijdens de bedoelde avonden behandeld konden worden, waarna de raad hierover beslissingen kon maken. In mijn geval stuurde ik de brief per fax aan de gemeente Winsum. Handig, zo'n ding die fax, want tot gewoon telefoneren ben ik helaas niet in staat.

Er moest toch wat gebeuren om méér toeristen naar DJH te lokken. De molen staat precies op 500 meter ten oosten van de doorgaande route van Groningen naar Pieterburen, waar de bekende zeehonden-crèche 300.000 bezoekers per jaar trekt. Mijn idee was een toeristisch bord met een pijl naar de molen aan de doorgaande weg. Het gemeentebestuur, hier

aanwezig met burgemeester A.A. Dees als voorzitter en een politieagent (voor verkeerszaken) toonden zich welwillend tegenover dit idee. De burgemeester kwam vanachter zijn bestuurderstafel te voorschijn en deelde mij persoonlijk mee, dat het inmiddels goedgekeurd is en dat er twee borden geplaatst zullen worden op het kruispunt van de Oude Dijk met de weg naar Westernieland. Jammer genoeg zijn de borden veel te laat geplaatst, namelijk op 20 augustus, want het toeristenseizoen was dan zo goed als voorbij. Of het nog niet genoeg is, hadden de gemeente-werkers de borden op een verkeerde locatie geplaatst: pal voor de inrit van de molen bij de molenaarswoning. Alsof een voorbijganger de molen niet eens zag staan!

Na een haastige fax van mij bood de gemeente Winsum mij excuses aan voor deze fout en op 6 september is de vergissing hersteld. Ondanks dit alles toch hulde voor de democratische gemeente Winsum!

Op zaterdag 2 maart woonde ik de jaarvergadering bij van *De Hollandsche Molen* in het zalen-complex van de RAI te Amsterdam. Het is mijn vaste gewoonte om in de oneven jaren naar Amsterdam en in de even jaren naar de vergadering van *Het Gilde van Vrijwillige Molenaars*, een vakbond voor vrijwillige molenaars, te Arnhem te gaan, wat traditioneel op de eerste zaterdag van april plaatsvindt. Die twee vergaderingen allebei kort na elkaar bijwonen wordt door mij wat te bezwaarlijk geacht door de dure treintarieven van de NS! Bovendien ontmoet ik bij beide gelegenheden bijna dezelfde mensen uit de molenwereld. Het verslag van de vergaderingen, die ik niet heb bijgewoond, lees ik achteraf wel in de molenbladen.

Ongeveer midden maart ben ik na reactie in een advertentie in het Friese molenblad „De Útskoat” en een daaruit voortvloeiende bestelling, in bezit gekomen van de prachtige

Het nieuwe verwijzingsbord, hét bord, naar molen „De Jonge Hendrik”. Deze foto is op 20 augustus 1997 genomen, toen hij nog op de verkeerde plaats stond. Op de achtergrond de molenaarswoning van Tiddo Muda.

videobanden over de bekende molenfilm „Stoere Werkers”. Vooral het gedeelte met de houtzaagmolen „De Hoop” te Holwierde boeit mij het meest. Het kostte mij f 62,50.

De *Vereeniging Vrienden van de Groninger Molens* hield haar voorjaarsvergadering in het Postiljon Motel te Haren op **woensdag 23 april**. Onder meer werd er een filmpje over een nog werkende schipmolen in Servië getoond, wat erg interessant is.

De eigenaar van DJH, de *Molenstichting Winsum*, organiseerde een wat informele bijeenkomst op **6 mei** in het pittoreske café Hammingh te Garnwerd, om wat gedachten te wisselen tussen de vrijwillige molenaars van de vijf molens van deze stichting. Bestuurslid Derk Jan Tinga vertoonde na het huishoudelijke gedeelte van de agenda een serie dia's over Brabantse molens.

Na zes maanden eraan gewerkt te hebben, is mijn artikel over mijn onderzoek van de molen te Givet in Frankrijk – zie ook het jaarverslag 1995 van „De Jonge Hendrik” – gereed gekomen. Dit gebeurde op verzoek van de Belgische molen-deskundige Lieven Denewet voor plaatsing in het Vlaamse tijdschrift „Molenecho's” voor molinologie, welke op **18 oktober 1997** is verschenen. Mijn artikel omvat 18 pagina's en geïllustreerd met 7 zelfgemaakte foto's en 9 tekeningen, alsmede een situatiekaartje. De molen is een ronde stenen grondzeiler uit 1825 met kegelkap en was uitgevoerd als kettingkruier, wat verder nergens in heel Frankrijk voorkomt, dus een zeldzame noviteit. Het gevluht en het gaande werk zijn helaas niet meer aanwezig. De ronde muur is op de begane grond maar liefst 1,17 meter dik! Aan deze molen heb ik op 18 juli 1995 tijdens een fietsvakantie vele metingen en onderzoeken verricht. Overigens ken ik hem al sinds 1971.

In mijn Gooise geboorteplaats Blaricum ben ik al jaren lid van de

Historische Kring Blaricum aldaar. Omdat ik heb meegewerkt met het opzetten van de tentoonstelling „50 jaar bevrijding in Blaricum” in april 1995 heeft het bestuur van de kring naar aanleiding van lovende resultaten van de tentoonstelling mij tot lid-voor-het-leven gemaakt, dus vrij van contributie. Mijn vader († 1963) maakte veel foto's in de oorlogsjaren waarvan ik nog steeds in bezit ben van zijn originele 6 x 9 negatieven, vandaar. Daarnaast bezit ik een uitgebreide collectie van oude ansichten en foto's van het dorp Blaricum. Af en toe ging ik nog naar Blaricum om hun vergaderingen bij te wonen en ik kon dan logeren bij mijn zus in het naburige Laren.

Zo ook op **maandag 20 oktober** van het verslagjaar, waar niet minder dan ons aller Gerrit Pouw uit Naarden een lezing hield over de molens in het algemeen en in het bijzonder die van Blaricum. De molen van Blaricum was een rietgedekte, zeskante grondzeiler-korenmolen met een vlucht van 22,50 meter. Gebouwd in 1759 in het naburige Baarn en in 1873 verplaatst naar Blaricum, waar hij een standerdmolen verving. Rond het jaar 1537 stond daar al een molen. Afgebroken in 1928.

Over deze molen heb ik een 104 pagina's tellende boek geschreven, geïllustreerd met 44 foto's. Daar heb met onderbrekingen 9 jaar aan gewerkt sinds 1983 en dat het concept juist voor de vergadering klaar is. Tijdens deze avond heeft de voorzitter van de *Historische Kring Blaricum*, de heer Visser, in het huishoudelijke gedeelte de aanwezigen meegedeeld dat de kring de uitgave van mijn boek op zich zal nemen en hopelijk zal de verschijning in de loop van het jaar 1999 plaatsvinden, afhankelijk van de benodigde sponsors. Een oudere heer in de zaal wist mij te vertellen, dat hij in 1966 (31 jaar geleden dus) in een weiland ten oosten van het dorp een rij afrasteringspalen had gezien, die gezaagd waren uit de oude houten roeden, afkomstig van de

De molen van Blaricum in 1918. De zeskante vorm komt hier goed tot uitdrukking.

De heer Gerrit Pouw tijdens zijn toespraak in Blaricum op 20 oktober 1997.

Blaricumse molen. De volgende dag ben ik daar met mijn fiets gaan kijken en daar stonden nog twee verweerde, maar nog duidelijk als molenroeden herkenbare palen! En dat al sinds 1928. Het hout moet wel van een bijzonder goed kwaliteit zijn geweest.

Al sinds de oprichting van de *Molensichting Molenrij* te Molenrij (bij Kloosterburen) in augustus 1989 ben ik bestuurslid geweest. Deze stichting had als doelstelling om de daar op 16 september 1955 afgebrande, uit 1889 daterende korenmolen „*Windlust*” te herbouwen. Die was een mooie molen met sterk getailleerde boven-achtkant op een houten, vierkante onderbouw, want vóór 1889 stond hij als houtzaagmolen van de nog bestaande firma Wilkens in Veendam, die daar ook een tweede houtzaagmolen, „*Welgelegen*”, bezat. Het achtkant van de laatste molen is nog te vinden als poldermolen „*Tochma-land*” te Kollum in Friesland. Na veel voorbereidingen konden wij een gaaf achtkant op de kop tikken en een gietijzeren bovenas uit Schiedam regelen, alsmede nog wat kleine onderdelen. De heer Peter Waterdrinker, recreatie-ondernemer van beroep, die drie campings en een kanoverhuurbedrijf bezat, was voorzitter. Veel acties zijn er gevoerd om geld in te zamelen om tot herbouw van de molen te kunnen komen, gesprekken met diverse mensen en instellingen hebben plaatsgevonden. Diverse inzamelingsacties en rommelmarkten zijn gehouden, waarvan de opbrengst naar de molenplanning. Het dorp Molenrij is echter te klein en de draagvlak was niet sterk genoeg. Vooral Peter en ik hebben het meeste werk verzet. De resultaten bleven te mager, met als gevolg dat **begin 1997** definitief van de herbouwplannen af werd gezien. Het is jammer, maar het kon echt niet anders. Wij zijn wel een ervaring rijker geworden en hebben veel geleerd.

De molenonderdelen, die voor een

groot deel in een loods in Molenrij en de rest in „*De Jonge Hendrik*” lagen opgeslagen, werden verkocht aan molenmaker Hiemstra te Tzummarum voor het neerzetten van een grondzeiler-korenmolen elders in ons land. Wij hebben daardoor wel veel winst gemaakt. Omdat het bestuur veel werk heeft gedaan, konden wij uiteraard niet met lege handen achterblijven. De te schenken bedragen zijn ongelijk verdeeld over de bestuursleden, al naar gelang de hoeveelheid moeite die zij gedaan hebben. Ik werd beloond met *f* 1.500,- en de dorpsvereniging „*Rieg*” een som van *f* 5.000,-, zodat er nog een bedrag van *f* 10.000,- overbleef. Aanvankelijk was het de bedoeling om op de plaats van „*De Windlust*” een parkje met zitbankjes en een gedenkplaat ter herinnering aan de molen ermee te bekostigen. Maar daar dacht de gemeente De Marne anders over en die wil daar woningbouw plegen. Nu staat er daar een villa. Er zat voor Peter Waterdrinker niets anders op om die tien mille maar te schenken aan molen „*De Jonge Hendrik*” in Den Andel. Nou zeg, ik viel zowat achterover van mijn stoel bij het horen van dit geweldige nieuws en de eigenaar, *Molensichting Winsum* was ook in zijn nopjes. Het bedrag zal in de loop van 1998 worden overgemaakt.

Tenslotte vond er op **donderdag 20 november** van het verslagjaar de najaarsvergadering van de *Vereniging Vrienden van de Groninger Molens* plaats in het dorps huis van Onderdendam. Daarbij werd door ons een minuut stilte in acht genomen ter nagedachtenis aan de zo jong overleden molenaar Piet van der Veen van „*De Jonge Held*”. De plaats van de vergadering is gekozen in verband met de herbouwplannen van de „*Molen van Haitsma*”, waarvan de onderbouw nog resteert en dat er een fors achtkant van de „*Molen van Slaghekke*” uit Rijssen door aankoop beschikbaar is gekomen.

Koren- en pelmolen „*Windlust*” te Molenrij. Getailleerde achtkant op vierkante houten onderbouw. Gebouwd in 1889 en door blikseminslag afgebrand op 16 september 1955. Foto ± 1933 van W.O. Bakker te Harkstede.

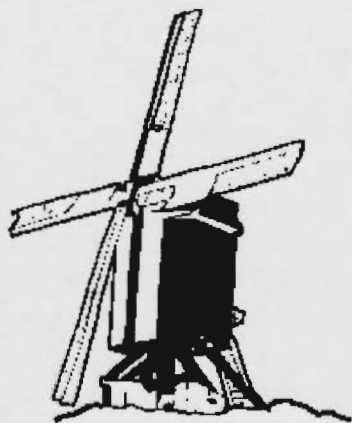
Eind december 1997 heb ik me aangemeld als nieuwe abonnee van het nog te verschijnen molen-tijdschrift „Molenwereld”, welke is ontstaan uit het bekende blad „De Molenaar”, waarvan de redactie de rubrieken over de molens wilde afstoten. Ik vond het een interessant tijdschrift, maar meer dan 90 % van de inhoud was bestemd voor grote meel- en veevoederfabrieken met veel advertenties van machines en dergelijke uit dit bedrijfstak. Dat maakte me terughoudend om een abonnement op het blad „De Molenaar” te nemen. Dat was 90 % weggegooid geld. Ik kreeg wel altijd al jarenlang oude nummers van de oud-molenaar van de „Grote Geert” te Kantens en „De Hoop” te Middelstum, de heer De Jonge.

Op mijn werk sneed ik onder de papiersnijmachine de ruggen eraf, zodat ik de molenrubrieken eruit kon halen en de pagina's bij elkaar bundelde.

Helaas is de heer De Jonge in februari 1997 op 83-jarige leeftijd op zijn fiets door een auto aangereden en is daarbij om het leven gekomen. Dat hij moge rusten in vrede.

In het verslagjaar heb ik een redelijke hoeveelheid andere molens bezocht. Voor molensliefhebbers zijn andere molens altijd interessante objecten om nooit over uitgepraat te raken.

Op zaterdag 19 april van het verslagjaar hielden de *Molenswerkgroepen Oost- en Noord-Groningen* een excursie naar oostelijk Noord-Brabant. Nog nooit zijn Groninger molenvrienden in verenigingsverband zo ver zuidelijk in ons land geweest, daarom vroeg uit de veren! Bezocht werden voornamelijk waterradmolens, te weten: de „*Spoordonkse Watermolen*” te Oirschot, de „*Collse Watermolen*” bij Eindhoven, de „*Opwettense Watermolen*” bij Nuenen, de naamloze watermolen van Oploo en tenslotte de er tegenover gelegen standerdmolen „*De Korenbloem*”.

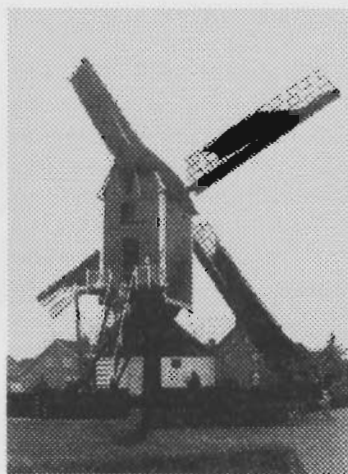
Amper nog geen 24 uur later, **zondag 20 april**, waren mijn vrouw Jeannette en ik in het Duitse Ostfriesland op bezoek bij Heyo en Anita Steenblock in Neufirrel. Hij is de zoon van Theodor Steenblock, de bekende beroepsmolenaar te Spetzerfehn, waar ik in 1983 het malen en billen van hem heb geleerd. Samen met Theodor Steenblock heb ik op die dag de pas gerestaureerde molen van Ostgroßfehn bezocht. Hij is na jarenlang met namaak oud-Hollands hekwerk te hebben gestaan, weer van zelfzwichting voorzien, in combinatie met een windroos. In het stenen onderachtkant is er een kunstzaak gevestigd, terwijl het gaande werk in het rietgedekte achtkant nog intact is gebleven.

Tijdens onze zomervakantie naar Oost-Duitsland, Tsjechië en Polen van **16 t/m 26 juni 1997** hebben mijn vrouw en ik enkele molens bezocht, welke allen in de voormalige DDR zijn gelegen. In de twee andere

*De Oostduitse molen van Pahrenz. Hij drijft via een ondergrondse as ook nog twee koppels maalstenen aan in een naastgelegen pakhuis!
Foto 11 juni 1991.*

landen zijn wij geen molens tegengekomen, ondanks het feit dat ik een lijst van Poolse molens heb. De eerste molen op onze reis betrof de *Türmholländermühle* te Pahrenz met Bilau-wieken. Deze markant gelegen molen, op 45 km ten noordwesten van Dresden, heb ik eerder bezocht in 1991 tijdens een 823 km lange molensfietsvakantie door de DDR, daardoor ken ik de molenaarsfamilie Jenichen reeds. Zij waren zo vriendelijk geweest dat wij onze tent op een grasveldje naast de molen mogen neerzetten om daar te overnachten. Op de terugreis vanuit het bergstadje Zakopane en Kraków in Polen bekeken wij nog drie standerdmolens in Oost-Duitsland ten noorden van Magdeburg. In Ebendorf staat een kleine half-gesloten standerdmolen met zelfzwichting, waarvan één wiek ontbrak. Na een overnachting op de jeugdherberg in Haldensleben (het stadje waar de gebroeders Grimm hun sprookjes schreven), zagen wij nog twee grotere standerdmolens, eveneens met zelfzwichting, in Eimersleben en Ostingsleben. Beide zijn fraai gelegen in korenvelden met prima biotoop. In

De gesloten standerdmolen „De Korenbloem” te Oploo (N-Br).

Eimersleben mocht ik zelfs het moleninterieur bekijken.

Zondag 3 augustus werd molen „*De Vier Winden*” te Pieterburen, waar Derk Jan Tinga draait, vereerd door het bezoek van Theodor Steenblock met zijn vrouw Hanna en hun zoon Heyo uit Spetzerfehn (Duitsland), nadat zij op „*De Jonge Hendrik*” zijn geweest. Ik begeleidde de gasten op onze korte rondreis in de omgeving.

Op zaterdag 20 september vond de jaarlijkse excursie plaats van de *Vereniging Vrienden van de Groninger Molens* en het voerde langs Veluwe en Overijsselse molens. De eerste molen betrof „*Het Fortuin*” te Hattem met een merkwaardige, zeshoekige vang in de kap van deze slenke stellingmolen. De volgende molen is de „*Bolswerkmolen*” te Deventer, een houtzaagmolen. Als enige molen van de excursie heb ik hem al eerder bezocht en wel op 18 juli 1985.

De derde molen is de „*Olie- en pelmolen Ter Horst*” te Rijssen, waarbij ik ook nog kans zag om het molenrestant van de „*Molen van Slaghekke*” in hetzelfde dorp te fotograferen. Het was een dag met te weinig wind (Bft. 2), maar dat deed de gezelligheid van onze deelnemers niet bederven....

De korenmolen „Het Fortuin” te Hattem.

Met de molen van Rijssen wordt het overzicht van het bezoeken aan andere molens in het verslagjaar 1997 afgesloten.

De olie- en pelmolen Ter Horst te Rijssen.

Bijzondere gebeurtenissen in en buiten de molen

Naast de gebruikelijke activiteiten van een vrijwilliger op zijn molen kunnen zich soms bijzondere gelegenheden voordoen, die betrekking hebben met zijn molenaarsleven. Hier volgt een verslag ervan.

Op zaterdag 4 januari 1997 vond er een groot spektakel in ons land plaats: de Elfstedentocht. Veel mensen zaten thuis aan de buis gekluisterd. Ik eveneens, maar niet de hele tocht, want ik had op zo'n mooie winterdag ook behoefte om met de molen te gaan draaien – als eerste draaidag van het nieuwe jaar 1997.

Een vertegenwoordiger van de bekende *Koopman's Meelfabrieken* te Leeuwarden kwam op 8 maart bij mij even informeren of er op DJH nog steeds gort gepeld wordt. Het zou mooi zijn als dit nog wel het geval zou zijn, maar helaas, sinds 1983 is er hier niet meer gepeld. Ik verwees de

meneer vriendelijk naar de molen „*De Leeuw*” te Oldehove van Piet Reitsma, die nog regelmatig pelt. Sommige mense zijn de naam van Tiddo Muda blijkbaar nog niet vergeten....

De komende twee weken is er met de molen niet gedraaid, omdat ik thuis ziek lag wegens longinfectie.

Op zondag 20 april van het verslagjaar waren mijn vrouw Jeannette en ik uitgenodigd van de molenaarsfamilie Steenblock om naar het Duitse Oostfriesland te gaan in verband met een dooplechtigheid in het Evangelisch-Lutherse kerkje van Neufirrel. Heyo en Anita Steenblock hebben namelijk op 9 februari 1997 een zontje gekregen: Simon Tobias, daar is Theodor Steenblock, de molenaar van Spetzerfehn, als opa reuze trots op. Wij zijn als enige niet-familieleden hierbij uitgenodigd.

De dominee is zo vriendelijk geweest om in verband met mijn doofheid kopieën van de gezangen en de preek vóór de aanvang van de dienst aan mij te overhandigen, zodat ik de doopdienst – ik kan goed met de Duitse taal overweg – zonder problemen kon volgen en ik heb zelfs meegezongen. Na afloop ging het gehele gezelschap uit eten in een restaurant in de bossen in de omgeving, waarna er ten huize van Heyo en Anita Steenblock nog gezellig werd nagepraat onder genot van hapjes en drankjes. Op 4 en 5 mei 1997 hing de grote Nederlandse vlag – bijna vijf meter lang – aan de bovenste molenwick van DJH, eerst halfstok, daarna in top. Het is van kilometers ver zichtbaar. Dit respectievelijk in verband met de Dodenherdenking en de Bevrijdingsdag.

Onder het rubriek *Bezoekers op de molen* in dit jaarverslag is de **Nationale Molendag** van 10 mei 1997 reeds beschreven, maar ik kon het toch niet nalaten een bijzondere bezoeker op die dag te vermelden. Ik kreeg bezoek van een Engelsman, die al vijf jaar (!) de wereld rond heeft gefietst. Hij is al sinds enkele weken op terugweg van Finland naar zijn

Martin en Jeannette mochten voor de foto de baby Simon Tobias Steenblock even vasthouden bij het doopvont in het kerkje van Neufirrel. Links dominee Berends.

"Good Old England" en heeft dus Den Andel aangedaan. Aangezien ik van 1969 tot 1995 zelf veel buitenlandse fietstochten heb gemaakt, klikte het meteen tussen ons met het uitwisselen van fietserveringen over elkaar.

Op **vrijdag 6 juni** is de Monumentenwacht op DJH geweest om daar inspecties uit te voeren. Men heeft echter het linker stormluik niet goed terug in de kap vastgemaakt, de volgende dag heb ik het luik op de stelling aangetroffen. Omhoogkijkend naar de kap, zag ik dat hij in zijn val een nieuwe dakkist van de steenzolder heeft beschadigd!

De in de Nederlandse molenwereld zeer onrustige „**7 juni 1997**”, waarbij tal van vrijwillige molenaars met snel omslaande weer te maken hebben gehad, heeft hier in het noorden niet plaats gevonden. Het was zonnig met lichte sluierbewolking, de molen draaide op Beaufort 6½ ZO. Een stevige wind dus zonder verdere incidenten. Maar toch wil ik die dag in dit jaarverslag noteren, omdat ik als lid van de Nederlandse Vogelbescherming wel af en toe met een verrekijker vanaf de stelling de lucht in de omgeving afspeur naar vogels. Vandaag viel mijn mond zowat wijd open als openstaande molendeuren van verbazing, toen ik op slechts 50 meter vanaf de noordkant van de molen, ongeveer op steenzolderhoogte, maar liefst acht lepelaars in oostelijke richting voorbij zag vliegen, korte tijd later gevolgd door een grote ooievaar over de kap in tegengestelde richting! Prachtige vogels! Zonder weerkundige problemen kon ik om half zes weer huiswaarts gaan.

Woensdag 16 juli 1997 stond DJH in vreugdestand in verband met het huwelijk van een van de burens van de molen. Hetzelfde gebeurde **twee dagen** later, omdat ik hier 8 jaar vrijwilliger ben.

De Duitse molenaar Theodor Steen-

block uit Spetzerfehn kwam op **zondag 3 augustus** bij ons op bezoek met zijn vrouw Hanna, zijn zoon Heyo en zijn vrouw Anita, met hun zoontje Simon. Terwijl Anita met Simon bij mijn vrouw Jeannette thuis bleef, ging het viertal een bezoek brengen aan DJH en de naburige molen van Pieterburen. Het graf van Tiddo Muda in de begraafplaats van Den Andel wordt eveneens niet vergeten.

Maandagavond 17 augustus ging bij ons thuis de telefoon. Het is de zoon van de op pagina 12 vermelde molenaar, wijlen de heer De Jonge uit Middelstum. Ik ken die zoon al lang als brandweerman in Baflo. Hij woont aan de Tinallingerweg naast het bekende bedrijf van Agrico. Hij vroeg mij of hij en zijn mannen een brandweeroefening konden houden op donderdag 20 augustus op „*De Jonge Hendrik*”. Ik schrok eerst van de combinatie brandweer en mijn molen, maar ging meteen akkoord, omdat zoiets heel belangrijk is voor het behoud van de molen en het Gilde van Vrijwillige Molenaars is voorstander van zoveel mogelijk brandweeroefeningen op molens. Het is goed voor het brandweer om te weten hoe men zo'n kostbaar monument het beste kon beschermen tegen de allesvernietigende vlammen. Het was een broeierig warme zomeravond, vrijwel zonder wind, die **20 augustus**. Ik heb de burens en Paulus Frumeau reeds van te voren op hoogte gebracht, zodat ze hun auto's weg konden zetten.

Bij de molen aangekomen stonden er al belangstellenden voor de molen te wachten, maar nog geen brandweer van Baflo. Even na de afgesproken tijd, 20 uur, verschenen ze met drie wagens. Na het elkaar kennismaken laadden zij hun spullen uit, rolden slangen uit, aansluiten op de waterleiding. De slangen liepen vol en voelden erg hard aan. Maar er zaten verscheidene kranen in de slangen, zodat de brandweertuigen in feite met een lege spuit in de aanslag naar de

molen renden. Achter de ramen boven de molendeur werden houten borden met erop geschilderde vlammen geplaatst om een brand te suggereren. „Jullie gaan toch geen water spuiten in mijn molen, hè?” vroeg ik tussen de oefeningen door. Nadat de trappen waren „ingestort” schoven ze een ladder uit om de stelling van buiten af te betreden en gingen „inbreken” via de stellingdeuren om zich toegang tot de molen te verschaffen. Ik heb de mannen van te voren gewaarschuwd dat er in de molen twee zware pelstenen met hun doodbedden en een koppel maalstenen liggen en dat is zeer gevaarlijk. Zes stenen die naar beneden storten en dan nog de zware ijzeren walsen van de pletterij. Na ruim een uur riep men „brand meester!” Ik heb me nog nooit angstig gevoeld, het leek zo dichtbij de werkelijkheid, zo realistisch. Na afloop heeft buurvrouw Ongering van het witte huis naats de molen de moedige mannen koffie en fris aangeboden. Het was ook zo'n hete avond door het zomerklimaat.

Helaas schrijf ik hier soms minder prettige verslagen in dit boekje, want op **woensdagavond 3 september 1997** voelde ik me niet goed. Naar de

huisarts toe, die mij na een kort onderzoek per ambulance naar het Martini-ziekenhuis stuurde. Daar werd *angina pectoris* aan mijn hart geconstateerd en ik werd meteen op hartbewaking te bed gelegd. De schrik is groot.

Na een kleine operatie kon ik op 10 september weer thuis komen. Het betekent wel dat ik tot op heden aangepast moet leven en geen zwaar werk mag verrichten en iedere dag pillen slikken.

Ik heb wel voorzichtig meegedaan aan de *Open Monumentendag van 13 september*, met slechts 13 bezoekers. Al om twee uur 's middags ben ik naar huis vertrokken, omdat het nu te hard waaide, maar ik was daar ook te moe voor om verder te draaien.

Wat ik nog veel erger vind, is het overlijden van poldermoleenaar Piet van der Veen van molen „*De Jonge Held*” te Slaperstil op **29 september**. Hij leed aan lymfeklierkanker en hij mocht maar 45 jaar worden. Aangezien hij hier in de voormalige gemeente Baflo is geboren, te weten bij de poldermolen „*De Ruimte*” te Tinallinge (de zuidelijke buurmolen van DJH dus), welke op 28 februari 1967 is afgebrand, heb ik DJH in de rouwstand gezet.

Blijkbaar ben ik niet de enige die dat deed, want op weg naar mijn werk per

Links: de brandweergroep van Baflo na „gedane arbeid”. Staand tweede van rechts met witte shirt *De Jonge*. Rechts: tijdens de oefening met de slangen op de grond.

trein kon ik 21 molens in het Groninger landschap tellen, en zij stonden – op één molen na – allemaal in de rouw, een indrukwekkend gezicht. In de afgelopen jaren kwam Piet wel af en toe bij mij op DJH langs. Een aardige kerel.

Op **18 oktober 1997** is onze molen in de vreugdestand gezet; wij waren 12½ jaar getrouwd. Alsof zij wisten van onze trouwdag, kwamen de twee gezusters van Tiddo Muda bij ons thuis op bezoek. Tiddo was vroeger verzamelaar van oude molenansichten en foto's. Van die dames heb ik zijn complete verzameling cadeau gekregen! Ik viel zowat steil van de stoel achterover van dit onverwachte genoegen. Op zo'n mooie kans zou iedere molenverzamelaar groen van jaloezie worden. Je keek je ogen uit bij het doornemen van de vaak zeer oude foto's en kaarten. Heel mooi is de standerdmolen van Wanneperveen (ingestort 1921), de achtkante stenen stellingmolen te Hilversum, de uit 1407 daterende standerdmolen van Zuidhorn, de **originele** foto van molen „*De Wijmers*” te Loppersum (waar de opa van Tiddo Muda molenaar was), er zijn ruim 125 kaarten! Er waren ook kaarten bij waarvan ik de molens niet kon traceren. Zo ook de oude ansicht van een ronde stenen stellingmolen met op de voorgrond een stadspoort. Omdat het een „zuidelijke” sfeer ademt, nam ik contact op met Nico Jurgens in Valkenswaard, die wel veel van zuidelijke molens afwist. Hij herkende hem onmiddellijk als „*De Nieuwe Steenen Molen*” te 's-Hertogenbosch. De foto dateert volgens hem uit 1875 en is daarmee de oudste foto van deze verzameling! De poort is de in 1880 afgebroken Vughterpoort, die al in de 17e eeuw beschadigd was geraakt en later verlaagd. Hij had vroeger een verdieping meer met twee achtkantige torenspitsen. Nu ligt er het Wilhelminaplein bij het bekende gebouw van de PNEM.

Eveneens zeer bijzonder is de kleurenfoto uit augustus 1935 (!) van de zeskante korenmolen op vierkante stenen onderbouw te Nieuwveen (ZH). Volgens de heer L. van Lambalgen te Rotterdam is hij in 1789 gebouwd en in 1936 gesloopt. Jammer, het is een hele mooie molen met woning onderin en ik ben gek op zes-kanten. Het origineel is echter flink beschadigd met krassen, gerafelde randen, vouwlijntjes en bruine vochtplekken. De foto van Nieuwveen heb ik via de computer met het speciale Adobe-Photoshop-programma „gerestoureerd”. Verder trof ik een oude foto aan van de bekende Delftse molen „*De Roos*”, toen nog zonder spoorlijn ernaast!

Oude foto's van onze molen „*De Jonge Hendrik*” worden eveneens niet vergeten, er is o.a. een originele foto van uit 1926. Het is wel duidelijk een kostbare collectie en het moet in handen van molensliefhebbers blijven en nergens anders. Ik beschouw het als een erfenis van Tiddo Muda, die ik gelukkig nog heb meegemaakt als een rasechte Groninger pelmulder. Op de volgende twee pagina's ziet u een zestal voorbeelden uit Muda's collectie.

Ook op dezelfde dag, **18 oktober**, ontving ik het blad „*Molenecho's*” uit België, met daarin mijn artikel over de molen van Givet in Frankrijk, die ik in 1995 tijdens een fietsvakantie heb opgemeten. Op pagina 10 van dit jaarverslag is er reeds uitgebreid verslag gedaan. Die dag kon eigenlijk niet meer stuk....

Na dit bijzondere gebeurtenis is er verder niets te vermelden in de rest van het verslagjaar.

Naast het gebruikelijke smeren van het gaande werk en schoonvegen van de zolders, is er in het verslagjaar veel onderhoud gedaan aan de molen. Voor het eerst sinds jaren is de molenmaker hier in 1997 niet langs geweest.

Dat de molenmaker dit verslagjaar niet op „*De Jonge Hendrik*” is geweest, wil nog niet zeggen dat het goed ging met de molen. Wegens gebrek aan orders was de molenmakerij gedurende een deel van het verslagjaar zelfs tijdelijk gesloten. De eerste opdracht aan de molenmaker is aan het eind van 1997 verstrekt, waarover straks meer. De eerste klus van het verslagjaar bestond uit het ombouwen van de losse roostervloerplanken tot luiken in de kap. Dat gebeurde op **25 januari**. De voorheen losse planken werden vaak losgewaaid, om welke reden enkele zware voorwerpen, zoals oude balken, als gewicht op de planken lagen. Een te zwak hefboompje voor het bedienen van de schuif onderaan de kaar is op **1 februari** door een steviger exemplaar vervangen. Een tussenvloertje halverwege de trappen van de steenzolder naar de kap, naast het spoorwiel, was geruime tijd erg slecht. Op **4 februari 1997** is hier nieuw hout aangebracht. Om de

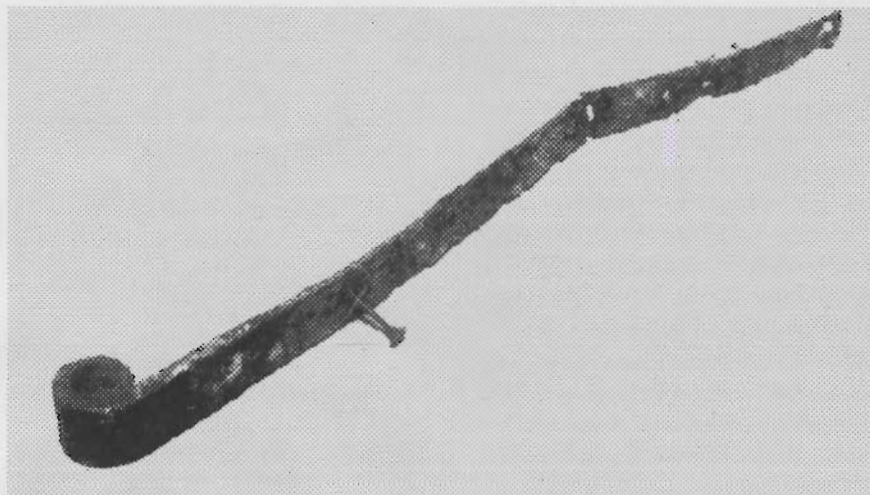
oude sfeer in het moleninterieur te kunnen handhaven, is er hiervoor oud sloophout gebruikt.

Tijdens bovengenoemde werkzaamheden van 25 januari is gebleken dat een deel van de roostervloer, links tussen de lange spruit en de windpeluw, verrot was en derhalve vervangen moest worden. Na overleg met de moleneigenaar kon er nieuw hout gehaald worden bij firma *Indeweer* tegenover de molen. De nieuwe planken zijn ter plekke behandeld met met een middel tegen houtrot, waarna er gezaagd kon worden. Het aanbrengen van de nieuwe planken in de kap vond plaats op **19 februari**.

De neergaande leiding van de bliksemafleider langs de stenen onderbouw was gebroken. Op **22 maart** is de breuk door solderen hersteld, hetgeen een niet gemakkelijke klus was wanneer de vlam van de brander steeds uit wordt gewaaid.

Door de storm van vrijdagavond 28 maart is 3 meter beplatingen van het Dekkersysteem losgewaaid, juist vlakbij de askop. Op **29 maart** zijn de Dekkerplaten weer terug aangebracht. De kosten bedroegen slechts f 7,-.

Tijdens onze vakantie naar Polen is de *Monumentenwacht* voor controle in de molen geweest. Toen ik direct na thuiskomst op **26 juni 1997** weer op de molen kwam, zag ik het linker stormluik van de kap op de stelling liggen. Waarschijnlijk heeft men dit luik na de inspectie niet goed vast

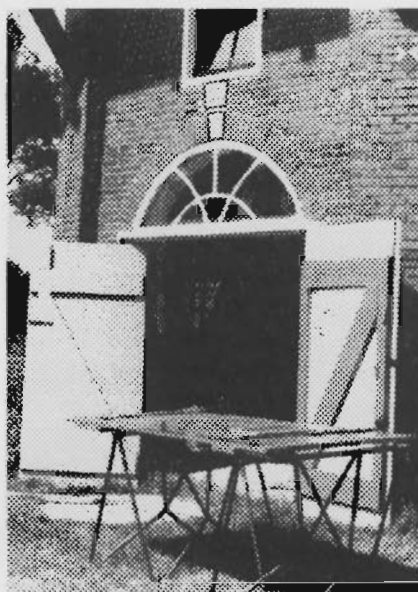
De totaal verroeste oude scharnier van de linker molendeur.

gemaakt met dit gevolg vandien. Na een klein herstel is het luik weer in het voorkeuvelens gezet.

De linker toegangsdeur van de molen was hard aan vervanging toe. Toen de Duitse molenaar Theodor Steenblock, tijdens ons bezoek op 20 april, aan mij vroeg wat er aan „*deine Mühle*” voor onderhoud te doen was, kwam de deur ter sprake. Met een breed gebaar haalde hij zijn portefeuille tevoorschijn en hij duwde mij 100 Mark in handen. Daar zat ik met m'n mond open van verbazing. Bij *Indeweer* bestelde ik nieuw hout voor de deur, en de prijs kwam precies overeen met de gulle donatie van Steenblock!

De onderste smeedijzeren scharnier was finaal doorgeroest. Misschien dateerde hij nog uit 1852. De dorps-smid Scheepstra maakte kosteloos een nieuwe scharnier voor de molen, omdat hij ook hart voor DJH heeft. Vroeger had Tiddo Muda zijn bilhamers bij Scheepstra namelijk laten uitharden. De bovenste scharnier is nog in orde. Met het karwei aan de deur is op **30 juni** begonnen, wat door het mooie weer in de open buitenlucht voor de molen geschiedde. Een exacte kopie van de deur is gemaakt. De verticale planken zijn tegen elkaar vastgewigd, waarna de Z-klampen met schroeven *vanbinnenuit* zijn aangebracht. Het nieuwe hout is ook speciaal behandeld tegen verrotting. Het afhangen van de nieuwe deur moest op een speciale manier gebeuren. De scharnieren en het slot moesten nog niet eerst aangebracht worden! Met kleine wiggetjes onder de nieuwe deur werd hij in de deuropening geplaatst. Door die wiggetjes bij te tikken kun je de deur zo bijstellen tot een juiste positie is bereikt. Dan pas worden de scharnieren aan de gehengen met pennen in de muur opgehangen. In verband met het gewicht van de deur wil de bovenste scharnier naar rechts trekken, de onderste naar links. Daarom sloeg ik een spijker in de ruimte tussen de rechterkant van de pen en het oog van de bovenste scharnier. Op de onderste gebeurde hetzelfde aan de linkerkant

van de pen. Dan pas worden de beide scharnieren op de nieuwe deur afgetekend, zodat er geboord kan worden voor de slotbouten. In de oude situatie zaten de koppen van de bouten aan de binnenkant, dus met de uiteinden met moeren aan de buitenkant. Een lelijk gezicht, welke nu ongedaan is gemaakt! Door roestvorming waren die oude moeren totaal geschilderd. Met de gladde koppen van de slotbouten ziet het veel mooier uit. Hangt de deur nu echt aan de muur, dan worden de spijkers uit de ogen van de scharnieren weggenomen om vervolgens het slot en de verticale grendel af te tekenen voor definitieve montage. Wie deze handelingen niet goed opvolgt, loop je geheid kans dat de deur niet goed kan aansluiten op de rechter helft van de dubbele molendeuren. Met het gereedkomen van het werk op **5 juli 1997** ziet het erg prachtig uit. Maar er zaten nog twee lagen grondverf op. Het in kleur aflakken gebeurde op **12 juli** en om het kleurverschil met de rechter deur te voorkomen, is deze op **19 juli** geleverd, terwijl de binnenkant op **27 juli** een fris laagje kreeg in rood en wit. Het ANWB-informatiebord en het kleine bordje met de naam van de molenaar met telefoon- en faxnummer moesten dan nog erop geschroefd worden.

De nieuwe deur staat hier reeds tegen de muur, terwijl de oude deur op de schragen ligt om van scharnieren, slot en grendels ontdaan te worden. Boven de deuren het in 1994 nieuw vervaardigde boograam met originele ruitverdeling, zoals het vroeger was. Foto begin juli 1997.

Waar nodig zijn er verspreid op de molen gebroken ruiten vervangen en hier en daar is losgeraakte stopverf vervangen. Dat was op **23 augustus**. De oude deur is later door de molen-eigenaar afgevoerd.

Op **30 augustus** is tijdens het draaien het paltouw geknapt. Op het tokkende geluid op de bovenwielkammen heb ik direct gereageerd en de vang meteen in werking gesteld. Voorlopig hield een oude waslijndraad de pal open voor verder draaien.

Van de stelling zijn vijf velden geteerd van **4 tot 6 oktober** van het verslagjaar. De overige drie waren te nat voor, in de schaduwzijde van de molen, dus aan de noordkant.

Nog diezelfde dag is het koppel maalstenen geopend – voor het eerst met de nieuwe steenkraan van 1996 – om gereinigd en gesmeerd te worden, welke karwei op **8 oktober** klaar was.

Op **11 oktober** moest het spoorwiel nagezien worden, dat wil zeggen de kammen doorvoeren. De kam nr. 40 bleek gescheurd te zijn en er is eigenhandig een nieuwe spoorwielkam gemaakt, wat twee dagen later ingeslagen kon worden.

De pal heeft een nieuw touw gekregen, terwijl er voor dit doel een nieuwe kief van bangkirai is gemaakt om aan de binnenzijde van de staart-

balk bevestigd te worden. Dat was op **8 november 1997**.

Op **15 november** wilde ik de vang afstellen en daarbij de vangbalk goed in horizontale stand corrigeren, d.w.z. de bout in een gat hoger van het lange sabelijzer. Daarbij liet ik m'n moker-tje vallen via het trapgat en hij sloeg een gat in de taatsbalk, waarop de koningsspil rust. Het hout bleek in zeer slechte staat te verkeren, want onder dit gat zat een holle ruimte. Bij de firma *Indeweer* kon ik overmorgen twee stalen stempels lenen om de taatsbalk te ondersteunen, zo kan de molen wel verder draaien. De molen-eigenaar is verwittigd, die op zijn beurt de molenmaker een opdracht heeft gegeven voor het maken van een nieuwe taatsbalk. Volgens de molenmaker zou de koningsspil, indien de ontdekking van de slechte taatsbalk niet had plaatsgevonden, nog geen maand later doorzakken. Zeker wanneer de molen had gedraaid, zou dit een vreselijke ravage veroorzaken! Ik heb zeker een beschermengel gehad.

Het buik-uiteinde van de stalen bandvang, drukte bij het draaien een beetje teveel tegen het bovenwiel aan, wat een slepend geluid veroorzaakte. Met een ijzeren strip als veer maakte ik een verbinding tussen de scharnier van de koebouten en het rechter voeghout en zo is het euvel verholpen. De gebogen strip is met bouten aan de onderkant van het voeghout vastgebout en zijn andere uiteinde, met gewichten eraan, zorgt ervoor dat de vang vrijkomt van het bovenwiel tijdens het draaien. Die strip schijnt daar namelijk vroeger ook gezeten te hebben. Waarom hij intussen is verwijderd, is onbekend. Het werk aan de vang kwam gereed op **22 november 1997**. Bovendien kreeg de stalen bandvang een betere ophanging aan de kapgordingen door verstelbare wervels op **29 november**. Als laatste klus van het verslagjaar heeft de verticale bonkelaar van de pletterij op de steenzolder vier nieuwe zelfgemaakte kammen met kleine steek gekregen, op **6 december 1997**.

*De oude dons balk is onmiddellijk na de ontdekking van zijn slechte staat voorzien van stalen stempels, zodat er verder gedraaid kon worden. De kruisarmen van het spoorwiel dateren uit 1610!
Foto december 1997.*

In het verslagjaar is er 250 kilo tarwe gemalen, wat 50 kilo minder is dan het voorgaande jaar. Behalve voor verkoop aan bezoekers heb ik hiervan tevens kleine hoeveelheden voor eigen gebruik mee naar huis genomen, zoals pannenkoeken, het maken van o.a. witte saus voor bloemkool, cakes bakken. Het graan wordt ingekocht bij beroepsmolenaar Rolf Wassens van molen „Joeswert” in Feerwerd.

Het meest verkochte meelsoort is pannekoekmix, gevolgd door volkoren tarwemeel en als laatste witte tarwebloem. Drie soorten meel in „De Jonge Hendrik” dus. Voor andere soorten meel moest ik de klanten teleurstellen.

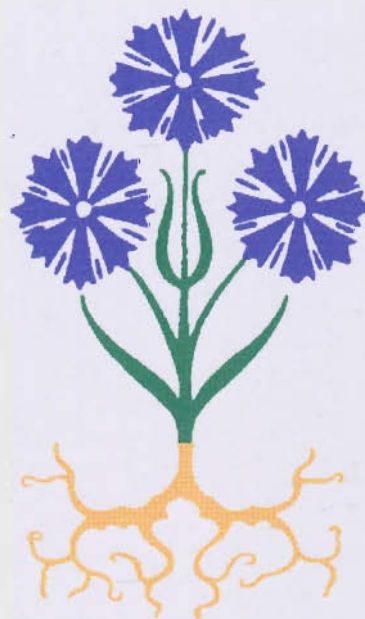
Niets is heerlijker dan de geluiden van het luiwerk met de klapperende luiken en van de malende stenen, de geuren van het graan en meel, het opzakken en weer naar beneden afschieten van de volle meelzakken. De inkomsten uit het verkopen van meel worden, zoals op deze molen is gebruikelijk, aangewend voor onderhoud van dit prachtige monument. Het niet kunnen verkopen zou hier de doodsteek betekenen voor mijn vrijwillige molenaarsactiviteiten. Een vrijwilliger die een korenmolen beheert, dient zich over een gedegen kennis te beschikken over het werken met de maalstenen. Het schoonmaken van de gehele maalgang, het openleggen van de looper, het smeren van de steenbus en de taatspot. Daarbij komt

Maalactiviteiten vormen een zeer belangrijk onderdeel van het vrijwilligerschap op een korenmolen. Op die manier houd je contact met bezoekers en mensen die meel willen kopen en het is de belangrijkste bron van inkomsten naast het „molenpotje”.

nog de kennis van de graansoorten met hun eigenschappen om de hoek kijken. De werkhouding tijdens het luien, afschieten en sjouwen van de zware zakken zijn volgens de molenaar van de „Aeolus” te Adorp, de heer D. Kruijer (†), heel belangrijk, wat ik van hem heb geleerd. Nooit bukken over de openstaande luiken om te kijken of de zak eraan komt. Gewoon rechtop staan met ietwat gespreide benen met de voeten in een lichte V-vorm, is de één van zijn lessen. Het werken met de steenkraan is niet zonder gevaar. De materialen dienen in goede staat te verkeren. Veiligheid staat dan ook hoog in de vaandel van de molenaars geschreven. Het billen of scherpen heb ik geleerd van Bernard Dijk op molen „Windlust” te Zandeweer, van D. Kruijer te Adorp en in de belangrijkste mate van Theodor Steenblock.

Onderin de molen is er een winkeltje ingericht. Er staat een mooie Berkelweegschaal uit 1953 (goedgekeurd door het IJkwezen) met gewichten. In verband met de eventuele muizen worden de zakken aan de plafond opgehangen wanneer de molen wordt verlaten. Ansichtkaarten van de molen zijn hier te koop, tevens is er een gastenboek aanwezig. Buiten staat er aan de straatkant een bord met daarop de letters **MOLEN OPEN - óók meelverkoop** gemonteerd op een onderstel van een oude ploeg, die bij het sluiten van de molen weer naar binnen wordt gereden. Zo heb ik op die manier regelmatig contact met bezoekers en mensen die meel willen kopen en dat is sociaal gezien niet onbelangrijk voor een mooie korenmolen als deze.

Korenbloemen zie je tegenwoordig haast niet meer op korenvelden. De hierboven afgebeelde drie korenbloemen zijn afkomstig uit het wapen van Blaricum, mijn geboorteplaats, getekend in 1952.